

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2020 m. liepos 9 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Aplinka – Atsakomybė už aplinkos apsaugą – Direktyva 2004/35/EB – I priedo trečios pastraipos antra įtrauka – Žala, kuri gali būti nelaikoma „didele žala“ – „Iprasto vietovių tvarkymo, kuris apibūdintas buveinės aprašuose ar tiksliniuose dokumentuose arba kurį prieš tai vykdė savininkai arba subjektai“ sąvoka – 2 straipsnio 7 punktas – „Profesinės veiklos“ sąvoka – Veikla, vykdoma viešojo intereso tikslais pagal įstatymu deleguotas funkcijas – Apėmimas arba ne“

Byloje C-297/19

dėl 2019 m. vasario 26 d. *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas, Vokietija) nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2019 m. balandžio 11 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV

prieš

Kreis Nordfriesland,

dalyvaujant

Deich- und Hauptsielverband Eiderstedt, Körperschaft des öffentlichen Rechts,

Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht,

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas J.-C. Bonichot (pranešėjas), teisėjai M. Safjan, L. Bay Larsen, C. Toader ir N. Jääskinen,

generalinis advokatas H. Saugmandsgaard Øe,

posėdžio sekretorius D. Dittert, skyriaus vadovas,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– *Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV*, atstovaujamos *Rechtsanwalt J. Mittelstein*,

* Proceso kalba: vokiečių.

- *Kreis Nordfriesland*, atstovaujamos *Rechtsanwalt G. Koukakis*,
- *Deich- und Hauptsilverband Eiderstedt, Körperschaft des öffentlichen Rechts*, atstovaujamos *Rechtsanwältin C. Brandt*,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos J. Möller ir Sonja Eisenberg,
- Europos Komisijos, atstovaujamos A. C. Becker ir G. Gattinara,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti) (OL L 143, 2004, p. 56; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 8 t., p. 357) 2 straipsnio 7 punkto ir I priedo trečios pastraipos antros įtraukos išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV* (toliau – *Naturschutzbund Deutschland*) ir *Kreis Nordfriesland* (Šiaurės Fryzijos apskritis, Vokietija) ginčą dėl *Naturschutzbund Deutschland* reikalaujamų imtis priemonių siekiant sumažinti žalą aplinkai ir atlyginti ją.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 2004/35

- 3 Direktyvos 2004/35 1–3, 8 ir 9 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:
  - (1) Šiuo metu [B]endrijoje yra daug užterštų vietovių, keliančių didelį pavojų sveikatai, ir per paskutinius dešimtmečius labai paspartėjo biologinės įvairovės nykimas. Nesiimant priemonių ateityje padidės vietovių užterštumas ir dar sumažės biologinė įvairovė. Žalos aplinkai išvengimas (prevencija) ir ištaisyimas tiek, kiek įmanoma, padeda įgyvendinti Sutartyje nustatytos Bendrijos aplinkos politikos tikslus ir uždavinius. Priimant sprendimus dėl žalos ištaisymo [atlyginimo] turėtų būti atsižvelgiama į vietos sąlygas.
  - (2) Žalos aplinkai išvengimas ir ištaisyimas [atlyginimas] turėtų būti įgyvendinamas plėtojant Sutartyje nurodytą „teršėjas moka“ principą ir laikantis tolydžios plėtros principo. Šios direktyvos pagrindinis principas turėtų būti tai, kad subjektas, kurio veikla sukėlė žalą arba neišvengiamą (realią) tokios žalos grėsmę aplinkai, turi būti finansiškai atsakingas, kad paskatintų subjektus priimti priemones ir vystyti technologijas žalos aplinkai pavojui sumažinti, kad sumažintų savo galimą finansinę atsakomybę.
  - (3) Kadangi šios direktyvos tikslo, būtent sukurti žalos aplinkai prevencijos ir ištaisymo [atlyginimo] visuomenei tinkama (protinga) kaina bendrą sistemą, valstybės narės negali pakankamai pasiekti, ir todėl dėl šios direktyvos apimties ir jos poveikio kitiems Bendrijos teisės aktams, būtent

1979 m. balandžio 2 d. Tarybos direktyvai 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos [(OL L 103, 1979, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 98)], 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvai 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos ir floros apsaugos [(OL L 206, 1992, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102, ir klaidų ištaisymas OL L 81, 2015, p. 5)] ir 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai 2000/60/EB, nustatančiai Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus [(OL L 327, 2000, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 5 t., p. 275)], jis gali būti geriau įgyvendintas Bendrijos lygiu, Bendrija gali priimti priemones pagal Sutarties 5 straipsnyje nustatytą subsidiarumo principą. Pagal minėtame straipsnyje nustatytą proporcingumo principą ši direktyva nenumato nieko, kas nėra būtina siekiant šio tikslo.

<...>

- (8) Žalos aplinkai atžvilgiu ši direktyva turėtų būti taikoma profesinėms veikloms, keliančioms pavojų žmogaus sveikatai arba aplinkai. Šios veiklos iš esmės turėtų būti nustatomos darant nuorodą į atitinkamus Bendrijos teisės aktus, nustatančius reikalavimus, susijusius su tam tikromis veiklomis arba technologijomis, kurios laikomos keliančiomis galimą arba tikrą pavojų žmonių sveikatai arba aplinkai.
- (9) Dėl žalos saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms ši direktyva taip pat turėtų būti taikoma visoms kitoms profesinėms veikloms, nei tos, kurios darant nuorodą į Bendrijos teisės aktus jau tiesiogiai arba netiesiogiai nustatytos kaip keliančios realų arba galimą pavojų žmogaus sveikatai arba aplinkai. Tokiais atvejais subjektas turėtų būti atsakingas pagal šią direktyvą tik tada, jei jis yra kaltas arba neatsargus. Tokiais atvejais subjektas turėtų būti atsakingas pagal šią direktyvą tik tada, jei jis yra kaltas arba neatsargus.“

4 Šios direktyvos 1 straipsnis suformuluotas taip:

„Šios direktyvos tikslas – sukurti atsakomybės už aplinkos apsaugą sistemą pagal „teršėjas moka“ principą, siekiant išvengti žalos aplinkai ir ištaisyti (atlyginti) ją.“

5 Minėtos direktyvos 2 straipsnyje numatyta:

„Šioje direktyvoje taikomi tokie apibrėžimai:

1. „žala aplinkai“ tai[:]

- a) saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms daroma žala, kuri daro reikšmingą neigiamą poveikį siekiant tokių buveinių arba rūšių palankiausios apsaugos būklės arba palaikant ją. Tokio poveikio reikšmingumas turi būti vertinamas darant nuorodą į pirminę būklę, atsižvelgiant į I priede nustatytus kriterijus.

Į žalą saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms neįeina prieš tai nustatytas neigiamas poveikis dėl subjekto veiklos, kurią aiškiai leido vykdyti atitinkamos institucijos pagal nuostatas, įgyvendinančias Direktyvos [92/43] 6 straipsnio 3 ir 4 dalis arba 16 straipsnį arba Direktyvos [79/409] 9 straipsnį, arba, jei tai yra Bendrijos teisės aktais neregamentuotos buveinės ir rūšys, pagal aplinkos apsaugą reglamentuojančių nacionalinės teisės aktų atitinkamas nuostatas.

<...>

3. „saugomos rūšys ir natūralios buveinės“ tai[:]

- a) rūšys, paminėtos Direktyvos [79/409] 4 straipsnio 2 dalyje arba išvardytos jos I priede, arba išvardytos Direktyvos [92/43] II ir IV prieduose;

- b) rūšių buveinės, paminėtos Direktyvos [79/409] 4 straipsnio 2 dalyje arba išvardytos jos I priede, arba išvardytos Direktyvos [92/43] II priede, ir natūralios buveinės, išvardytos Direktyvos [92/43] I priede, ir Direktyvos [92/43] IV priede išvardytų rūšių veisimosi vietos arba poilsio vietos; ir
- c) jei valstybė narė nustato, minėtuose prieduose neišvardytos buveinės arba rūšys, kurias valstybė narė nurodo siekdama tokių pačių, kaip ir minėtose dviejose direktyvose nustatytų, tikslų;

<...>

6. „subjektas“: tai fizinis arba juridinis, privatus arba viešasis asmuo, kuris vykdo arba kontroliuoja profesinę veiklą, arba, jei tai numatyta nacionalinės teisės aktuose, asmuo, kuriam deleguota tokios veiklos techninio vykdymo sprendžiamoji ekonominė galia, įskaitant ir tokios veiklos leidimo arba įgaliojimo turėtoją arba asmenį, registruojantį tokią veiklą arba pranešantį (teikiantį žinias) apie ją;

7. „profesinė veikla“: tai bet kokia veikla, vykdoma kaip ūkinė veikla, verslas arba įmonė, nepriklausomai nuo to, ar ji yra privati, viešoji, siekianti arba nesiekianti pelno;

<...>“

- 6 Tos pačios direktyvos 3 straipsnio 1 dalis išdėstyta taip:

„Ši direktyva taikoma:

- a) aplinkos žalai, kilusiai dėl bet kurios III priede išvardytos profesinės veiklos, ir neišvengiamai tokios žalos grėsmei, kilusiai dėl toki[os]veikl[os];
  - b) žalai saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms, kilusiai dėl bet kurios kitos, nei išvardinta III priede, profesinės veiklos, ir neišvengiamai (realiai) tokios žalos grėsmei, kuri išskyla dėl toki[os]veikl[os], kai tik subjektas buvo kaltas ar neatsargus.“
- 7 Direktyvos 2004/35 19 straipsnio 1 dalyje nustatytas šios direktyvos perkėlimo terminas – 2007 m. balandžio 30 d., o šios direktyvos 20 straipsnyje numatyta, kad ši direktyva įsigalioja jos paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* dieną, t. y. 2004 m. balandžio 30 d.
- 8 Tos pačios direktyvos I priedo „2 straipsnio 1 dalies a punkte nurodyti kriterijai“ numatyta:

„Žalos, trukdančios pasiekti arba palaikyti buveinių arba rūšių palankiausią apsaugos būklę, dydis (reikšmingumas) turi būti vertinamas darant nuorodą į apsaugos būklę žalos padarymo metu, į jų sukurtų savybių atliekamas funkcijas ir į natūralaus atsistatymo galimybę. Reikšmingi neigiami pirminės būklės pokyčiai turėtų būti nustatomi pagal išmatuojamus duomenis, tokius kaip:

- individų skaičių, jų tankumą arba užimamą teritoriją,
- konkrečių individų arba pažeistos teritorijos vaidmenį rūšies arba buveinės apsaugai, rūšies arba buveinės retumą (įvertintą vietos, regiono ir aukštesniame lygyje, taip pat ir Bendrijos lygiu),
- rūšies galimybę daugintis (pagal šiai rūšiai arba šiai populiacijai būdingą dinamiką), jos gyvybingumą arba buveinės natūralaus atsistatymo galimybę (pagal jos tipinėms rūšims arba jų populiacijoms būdingą dinamiką),
- rūšies arba buveinės, kuriai padaryta žala, galimybę per trumpą laiką be jokio įsikišimo, išskyrus padidintas apsaugos priemones, atsinaujinti iki būklės, kuri dėl rūšies arba buveinės dinamikos virsta į būseną, tokią pačią arba geresnę už pirminę būklę.

Jei įrodomas žalos poveikis žmogaus sveikatai, tokia žala priskiriama didelei žalai.

Didele žala nelaikoma tokia žala:

- neigiami pokyčiai, mažesni už natūralius svyravimus, laikomus normaliais tai rūšiai arba buveinei,
- neigiami pokyčiai, susidarantys dėl natūralių priežasčių arba įsikišimo, susijusio su įprastu vietovių tvarkymu, kuris apibūdintas buveinės aprašuose arba tiksliniuose dokumentuose arba kurį prieš tai vykdė savininkai arba subjektai,
- žala rūšims arba buveinei, jei nustatyta, kad per trumpą laiką be jokio įsikišimo jos atsinaujins iki pirminės būklės arba iki būklės, kuri vien tik dėl rūšies arba buveinės dinamikos savybių tampa būkle, tapacia arba geresne už pirminę būklę.“

Buveinių direktyva

- 9 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102, ir klaidų ištaisymas OL L 81, 2015, p. 5; toliau – Buveinių direktyva) 1 straipsnio j punkte numatyta:

„Šioje direktyvoje:

<...>

j) teritorija reiškia geografiškai apibrėžtą plotą, kurio ribos yra aiškiai nustatytos;“

- 10 Šios direktyvos 2 straipsnyje numatyta:

„1. Šios direktyvos tikslas – padėti užtikrinti biologinę įvairovę, apsaugant natūralias buveines ir laukinę fauną bei florą europinėje valstybių narių, kurioms taikoma Sutartis, teritorijoje.

2. Priemonės, kurių imamasi pagal šią direktyvą, turi palaikyti ar atstatyti [atkurti] gerą [palankią] Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros rūšių apsaugos būklę.

3. Taikant priemones pagal šią direktyvą, atsižvelgiama į ekonominius, socialinius ir kultūrinius reikalavimus bei regionines ir vietines charakteristikas.“

Paukščių direktyva

- 11 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010, p. 7, toliau – Paukščių direktyva) 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Šia direktyva siekiama apsaugoti visų rūšių laukinius paukščius, natūraliai paplitusius valstybių narių Europinėje teritorijoje, kuriai taikoma Sutartis. Ji apima šių rūšių apsaugą, tvarkymą ir kontrolę ir nustato jų naudojimo taisykles.“

- 12 Šios direktyvos 2 straipsnis suformuluotas taip:

„Valstybės narės imasi reikiamų priemonių 1 straipsnyje nurodytų rūšių populiacijoms palaikyti tokiu lygiu, kuris visų pirma atitiktų ekologinius, mokslinius ir kultūrinius reikalavimus, derinant juos su ekonominiais ir rekreaciniais reikalavimais, arba stengiasi šių rūšių populiacijas priartinti prie tokio lygio.“

Vokietijos teisė

- 13 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikomos redakcijos 2009 m. liepos 29 d. *Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege* (Federalinis gamtos apsaugos ir kraštovaizdžio priežiūros įstatymas) (*BGBL.* 2009 I, p. 2542) (toliau – *BNatSchG*) 19 straipsnio 5 dalies antro sakinio 2 punkte nustatyta:

„Didele žala paprastai nelaikomi neigiami pokyčiai, susidarantys dėl natūralių priežasčių arba įsikišimo, susijusio su įprastu vietovių tvarkymu, kuris apibūdintas buveinės aprašuose arba tiksliniuose dokumentuose arba kurį prieš tai vykdė savininkai arba subjektai.“

- 14 *BNatSchG* 5 straipsnio 2 dalis suformuluota taip:

„Naudojant žemę žemės ūkio paskirčiai, be žemės ūkiui taikomuose teisės aktuose ir *Bundes-Bodenschutzgesetz* [(1998 m. kovo 17 d. Federalinis žemės apsaugos įstatymas) (*BGBL.* 1998 I, p. 502)] 17 straipsnio 2 dalyje nustatytų reikalavimų, būtina laikytis visų pirma šių geros profesinės praktikos principų:

1) žemė turi būti tvarkoma atsižvelgiant į vietos sąlygas, užtikrinant tvarų dirvožemio derlingumą ir ilgalaikį plotų naudojimą;

2) neigiamas poveikis natūraliems naudingojo ploto komponentams (dirvožemis, vanduo, flora, fauna) neturi viršyti to, kas būtina tvariam derliui gauti;

3) privalu išsaugoti biotopų tinklui sukurti būtinus kraštovaizdžio elementus ir pagal galimybes juos gausinti;

4) privalu siekti pusiausvyros tarp gyvulių laikymo ir augalininkystės, taip pat vengti kenksmingo poveikio aplinkai;

5) erozijos pažeidžiamose nuokalnėse, salpose, vietovėse su aukštu požeminio vandens lygiu bei pelkėtose vietovėse draudžiama išarti pievas;

6) trąšas ir augalų apsaugos produktus būtina naudoti vadovaujantis specialiaisiais žemės ūkio teisės aktais; trąšų naudojimas turi būti fiksuojamas dokumentuose, kaip tai reglamentuojama galiojančios redakcijos 2017 m. gegužės 26 d. *Düngerordnung* (Nutarimas dėl tręšimo, *BGBL.* I, 2017, p. 1305) 10 straipsnyje, o augalų apsaugos produktų naudojimas turi būti fiksuojamas dokumentuose, kaip tai reglamentuojama 2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1107/2009 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką ir panaikinancio Tarybos direktyvas 79/117/EEB ir 91/414/EEB (OL L 309, 2009, p. 1) 67 straipsnio 1 dalies antrame sakinyje.“

- 15 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikomos redakcijos 2007 m. gegužės 10 d. *Gesetz über die Vermeidung und Sanierung von Umweltschäden* (Įstatymas dėl aplinkos apsaugos siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti, toliau – *USchadG*) (*BGBL.* 2007 I, p. 666) 2 straipsnio 4 punkte nustatyta:

„profesinė veikla“: tai bet kokia veikla, vykdoma kaip ūkinė veikla, verslas arba įmonė, nepriklausomai nuo to, ar ji yra privati, viešoji, siekianti arba nesiekianti pelno.“

- 16 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikomos redakcijos 2009 m. liepos 31 d. *Gesetz zur Ordnung des Wasserhaushalts* (Vandentvarkos įstatymas) (*BGBL.* 2009 I, p. 2585, toliau – *WHG*) 39 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje nustatyta:

„Paviršinio vandens telkinio priežiūra, kuri yra viešojoje teisėje įtvirtinta pareiga, apima jo tvarkymą ir plėtojimą (priežiūros našta).“

17 WHG 40 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny suformuluotas taip:

„Paviršinius vandens telkinius prižiūri vandens telkinių savininkai tiek, kiek tai pagal federalinės žemės teisės aktus nėra vietos valdžios institucijų, vandentvarkos asociacijų, savivaldybių profesinių sąjungų ar kitų viešosios teisės įstaigų pareiga.“

18 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikytinos redakcijos 2008 m. vasario 11 d. *Wassergesetz des Landes Schleswig Holstein* (Šlėzvigo-Holšteino federalinės žemės vandens įstatymas) (*Gesetz- und Verordnungsblatt für Schleswig Holstein*, 2008, p. 91) 38 straipsnio 1 dalies pirmo sakinio 1 punkte nustatyta:

„Vandens telkinių priežiūra, be WHG 39 straipsnio 1 dalies antrame sakinyje nurodytų priemonių, visų pirma apima <...> tinkamo vandens nuotėkio išsaugojimą ir užtikrinimą <...>“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

19 Laikotarpiu nuo 2006 m. iki 2009 m. dalis Eideršteto pusiasalio, esančio Šlėzvigo-Holšteino federalinės žemės (Vokietija) vakarinėje dalyje, buvo priskirta „apsaugos zonai“, be kita ko, dėl to, kad joje gyvena juodosios žuvėdros (*Chlidonias Niger*) (saugomas vandens paukštis, kurio dydis yra nuo 15 iki 30 cm, plunksnos – mėlynos spalvos, o galva – juodos, daugiausia paplitęs Atlanto vandenyno pakrantės pelkėtose vietovėse). Pagal tvarkymo planą šios rūšies apsaugos zona tradiciškai daugiausia eksploatuojama kaip dideliuose plotuose esančių ganyklų regionas ir pirmiausia dėl savo dydžio yra didžiausia šios federalinės žemės veisimosi teritorija.

20 Kad Eideršteto pusiasalį būtų galima apgyvendinti ir naudoti žemės ūkiui, jį reikia melioruoti. Tai atliekama tarp sklypų iškasant melioracijos griovius, kurie yra sujungiami su kanalizacijos tinklu ir prižiūrimi atitinkamų besiribojančių plotų naudotojų. Vandens nuleidimo kanalizacijos statinių, kaip vandens rinktuvų, priežiūros pareiga tenka iš viso 17 Eideršteto pusiasalyje įsikūrusių vandentvarkos asociacijų.

21 Šias 17 asociacijų vienija *Deich- und Hauptsielverband Eiderstedt, Körperschaft des öffentlichen Rechts* (Vandentvarkos profesinė sąjunga, kurios teisinė forma yra viešosios teisės įstaiga). Viena iš jai įstatymų deleguotų funkcijų, kaip viešojoje teisėje nustatyta pareiga, be kita ko, apima ir paviršinių vandens telkinių priežiūrą. Vykdydama šią užduotį *Deich- und Hauptsielverband Eiderstedt*, be kita ko, eksploatuoja vandens nuleidimo statinių sistemą ir siurblinę „Adamsiel“. Ši siurblinė sausina visą šių asociacijų teritoriją vandeniui pasiekus tam tikrą lygį automatiškai pradedančiu veikti siurbliu. Įsijungus siurbliui, vandens lygis vėl sumažinamas.

22 Manydama, kad eksploatuodama šią siurblinę *Deich- und Hauptsielverband Eiderstedt* padarė žalos aplinkai, konkrečiai kalbant, pakenkė juodųjų žuvėdrų populiacijai, *Naturschutzbund Deutschland*, remdamasi *USchadG*, priimtu perkeliant Direktyvą 2004/35, Šiaurės Fryzijos apskrčiai pateikė prašymą taikyti šios žalos apribojimo ir atlyginimo priemones, tačiau šis prašymas buvo atmestas.

23 Kadangi *Naturschutzbund Deutschland* pateiktą skundą dėl sprendimo atmesti *Verwaltungsgericht* (Administracinis teismas, Vokietija) irgi atmetė, ji dėl šio teismo sprendimo pateikė apeliacinį skundą *Oberverwaltungsgericht* (Aukštesnysis administracinis teismas, Vokietija); šis panaikino tą sprendimą ir įpareigojo Šiaurės Fryzijos apskritį priimti naują sprendimą.

24 Tuomet Šiaurės Fryzijos apskritis ir *Deich- und Hauptsielverband Eiderstedt* pateikė kasacinį skundą *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas, Vokietija).

- 25 Siekdamas nustatyti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama žala aplinkai turi būti laikoma „didele“, kaip tai suprantama pagal *BNatSchG* 19 straipsnio 5 dalies antro sakinio 2 punktą, kuriuo perkelta Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antra įtrauka, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas dėl šiame priede esančios frazės „įprastas vietovių tvarkymas, kuris apibūdintas buveinės aprašuose arba tiksliniuose dokumentuose arba kuri prieš tai vykdė savininkai arba subjektai“.
- 26 Konkrečiai kalbant, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, pirma, ar sąvoka „tvarkymas“ turi būti suprantama kaip apimanti tik žemės ūkio veiklą, ar ji taip pat apima siurblinės eksploataciją, kuria siekiama drėkinti ir sausinti žemės ūkio paskirties plotus, antra, ar „įprastas“ tvarkymas turi būti vertinamas atsižvelgiant tik į buveinės aprašus ir tikslinius dokumentus, ar tai gali būti daroma ir pagal kitus bendruosius nacionalinės teisės principus, kaip antai gerą profesinę praktiką, nustatytus *BNatSchG* 5 straipsnio 2 dalyje, trečia, ar savininko arba subjekto vykdyto tvarkymo ankstesnis pobūdis reiškia tik tai, kad toks tvarkymas turi būti vykdomas bet kuriuo metu iki Direktyvos 2004/35 perkėlimo dienos (2007 m. balandžio 30 d.), ar vis dėlto jis turi būti tęsiamas ir šią dieną, ir, ketvirta, ar toks ankstesnis tvarkymas turi būti atliekamas atsižvelgiant, ar neatsižvelgiant į buveinės aprašus arba tikslinius dokumentus.
- 27 Be to, siekdamas nustatyti, ar eksploatuodama minėtą siurblinę *Deich- und Hauptsieverband Eiderstedt* vykdė „profesinę veiklą“, kaip tai suprantama pagal *USchadG* 2 straipsnio 4 punktą, kuriuo perkeltas Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 7 punktą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar teigiamai atsakius į pirmąją klausimų grupę, viešojo intereso tikslais pagal įstatymu deleguotas funkcijas vykdoma veikla gali būti laikoma profesine, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.
- 28 Šiomis aplinkybėmis *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

„1.a) Ar sąvoka „tvarkymas“, kaip ji suprantama pagal <...> Direktyvos 2004/35 <...> I priedo trečios pastraipos antrą įtrauką, apima veiklą, kuri neatsiejamai susijusi su tiesioginiu žemės naudojimu žemės ūkio tikslams?

Jeigu atsakymas būtų teigiamas:

- b) Kokiomis sąlygomis tvarkymas, apibūdintas buveinės aprašuose arba tiksliniuose dokumentuose, laikytinas „įprastu“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2004/35?
- c) Kokie laiko kriterijai taikomi atsakant į klausimą, ar tvarkymas atitinka tvarkymą, kurį „prieš tai“ vykdė savininkai arba subjektai, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2004/35?
- d) Ar atsakymo į klausimą, ar tvarkymas atitinka tvarkymą, kurį „prieš tai“ vykdė savininkai arba subjektai, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2004/35, nereikia sieti su buveinės aprašais arba tiksliniais dokumentais?
2. Ar veikla, vykdoma viešojo intereso tikslais pagal įstatymu deleguotas funkcijas, yra „profesinė veikla“, kaip ji apibrėžiama Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 7 punkte?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 29 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, kaip reikia aiškinti Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje esantį žodžių junginį „įprastas vietovių tvarkymas, kuris apibūdintas buveinės aprašuose arba tiksliniuose dokumentuose arba kurį prieš tai vykdė savininkai arba subjektai“.
- 30 Pirmiausia reikia pažymėti, kad pirmasis klausimas susijęs su „žala aplinkai“, tariamai padaryta juodųjų žuvėdrų (*Chlidonias Niger*) rūšiai.
- 31 Šiuo klausimu reikia priminti, kad Direktyva 2004/35 siekiama nustatyti atsakomybės už žalą aplinkai mechanizmą, pagrįstą aukštu aplinkos apsaugos lygiu ir principu „teršėjas moka“, siekiant subjektų daromos žalos prevencijos ir jos atlyginimo (šiuo klausimu žr. 2017 m. liepos 13 d. Sprendimo *Túrkevei Tejtermelő Kft., C-129/16, EU:C:2017:547, 47 ir 53 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją*).
- 32 Tarp trijų žalos kategorijų, patenkančių į Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 punkte apibrėžtą sąvoką „žala aplinkai“, yra šios nuostatos a punkte nurodyta žala saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms, kuri į šios direktyvos taikymo sritį gali patekti tiek pagal minėtos direktyvos 3 straipsnio 1 dalies a punktą, tiek pagal šios dalies b punktą.
- 33 Nors sąvoka „saugomos rūšys ir natūralios buveinės“, kaip matyti iš Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 3 punkto, turi būti suprantama kaip susijusi pirmiausia su Buveinių direktyvoje ir Paukščių direktyvoje išvardytomis rūšimis ir buveinėmis, prie kurių pagal pastarosios direktyvos I priedą priskirtos ir juodosios žuvėdros (*Chlidonias Niger*), tokioms rūšims ir buveinėms padaryta žala Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 punkto a papunkčio pirmoje pastraipoje apibrėžiama kaip bet kokia žala, kuri daro reikšmingą neigiamą poveikį tokių buveinių arba rūšių palankiai apsaugos būklei arba jos palaikymui.
- 34 Iš Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 punkto a papunkčio pirmoje pastraipoje vartojamo žodžio „reikšmingas“ matyti, kad tik tam tikro dydžio žala, šios direktyvos I priede laikoma „didele žala“, gali būti laikoma žala saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms, o tai kiekvienu konkrečiu atveju reiškia būtinybę įvertinti atitinkamos žalos padarinių dydį.
- 35 Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 punkto a papunkčio pirmoje pastraipoje nurodyta, kad toks vertinimas turi būti atliekamas remiantis pirmine rūšių ir natūralių buveinių būkle, atsižvelgiant į šios direktyvos I priede nustatytus kriterijus. Šio priedo dviejose pirmose pastraipose nurodyti kriterijai, į kuriuos reikia atsižvelgti nustatant, ar pirminei būklei padaryta didelės žalos, ir patikslinama, kad žala, kuri, kaip įrodyta, daro poveikį žmonių sveikatai, būtinai laikoma „didele žala“.
- 36 Vis dėlto Direktyvos 2004/35 I priedo trečioje pastraipoje numatyta, kad joje nurodytos žalos galima nelaikyti „didele žala“. Iš vartojamo veiksmazodžio „galėti“ (vertėjo pastaba: versijoje prancūzų kalba) matyti, kad perkeldamos šią direktyvą valstybės narės gali spręsti, ar ši žala yra didelė, ar ne, kaip tai suprantama pagal minėtos direktyvos I priedą.
- 37 Be to, Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 punkto a papunkčio antroje pastraipoje nustatyta, kad saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms padaryta žala neapima neigiamo poveikio, kylančio dėl veiklos, kurią aiškiai leido vykdyti atitinkamos institucijos pagal nuostatas, įgyvendinančias Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 ir 4 dalis ar 16 straipsnį arba Paukščių direktyvos 9 straipsnį, arba, jei tai yra Sąjungos teisės aktais neregamentuotos buveinės ir rūšys, pagal aplinkos apsaugą reglamentuojančių

nacionalinės teisės aktų atitinkamas nuostatas. Darytina išvada, kad sąvoka „žala saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms“ automatiškai neapima bet kokios žalos, patenkančios į Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 punkto a papunkčio antros pastraipos taikymo sritį.

- 38 Šiomis aplinkybėmis pirmasis klausimas susijęs su situacija, kai žala, tariamai padaryta Paukščių direktyvos I priede nurodytai saugomai rūšiai, yra didelė tik tuo atveju, jei netaikytina Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 punkto a papunkčio antros pastraipos pirmoje alternatyvos dalyje numatyta išimtis.
- 39 Taigi žala, padaryta eksploatuojant siurblynę, kuriai leidimą tiesiogiai davė kompetentingos institucijos pagal Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 punkto a papunkčio antroje pastraipoje nurodytas Buveinių ir Paukščių direktyvų nuostatas, negali būti laikoma „žala saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 punkto a papunktį, ir negali patekti į šios direktyvos taikymo sritį nei pagal šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalies a punktą, nei pagal šios dalies b punktą.
- 40 Taip pat pirmiausia reikia pažymėti, kad tarp žalos, kurios valstybės narės gali nelaikyti „didele žala“ pagal Direktyvos 2004/35 I priedo trečią pastraipą, šios pastraipos antroje įtraukoje minimi neigiami pokyčiai, susidarantys dėl natūralių priežasčių arba įsikišimo, susijusio su įprastu vietovių tvarkymu, kuris apibūdintas buveinės aprašuose arba tiksliniuose dokumentuose arba kuri prieš tai vykdė savininkai arba subjektai. Taigi šioje įtraukoje numatyti du atvejai, kai žala gali būti nelaikoma „didele žala“, t. y. pirma, kai ji susidaro dėl natūralių priežasčių ir, antra, įsikišimo, susijusio su įprastu vietovių tvarkymu; antrasis atvejis, dėl kurio pateikiamas pirmasis klausimas, pats apima iš dviejų dalių sudarytą alternatyvą.
- 41 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad Vokietijos Federacinė Respublika *BNatSchG* 19 straipsnio 5 dalies antro sakinio 2 punktu perkėlė Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje nurodytus du atvejus ir kad šiuo tikslu ji pažodžiui pakartojė šios antros įtraukos, esančios Direktyvos 2004/35 versijoje vokiečių kalba, turinį.
- 42 Reikia konstatuoti, kad, kaip savo rašytinėse pastabose nurodo Šiaurės Fryzijos apskritis, Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje nurodyto antrojo atvejo formuluotėje yra neatitikimas tarp versijos vokiečių kalba ir kitų kalbinių versijų. Nors kitose nei vokiečių kalba šios direktyvos kalbinėse versijose terminas „įprastas“ tiesiogiai siejamas su sąvoka „tvarkymas“, ir taip žodžių junginys „įprastas tvarkymas“ susiejamas su Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje nurodyto antrojo atvejo abiem alternatyvos dalimis, versijoje vokiečių kalba su šiomis dviem alternatyvos dalimis siejamas tik žodis „tvarkymas“, o žodis „įprastas“ siejamas tik su pirmąja iš minėtų dviejų dalių.
- 43 Iš suformuotos Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad vienoje iš Sąjungos teisės nuostatos kalbinių versijų pavartota formuluotė negali būti vienintelis šios nuostatos aiškinimo pagrindas ar įgyti prioritetą prieš kitas kalbines versijas. Toks požiūris būtų nesuderinamas su reikalavimu vienodai taikyti Sąjungos teisę. Esant įvairių kalbinių versijų neatitikimų, atitinkama nuostata turi būti aiškinama atsižvelgiant į teisės nuostatų, kurių dalis ji yra, bendrą struktūrą ir tikslą (2017 m. kovo 9 d. Sprendimo *GE Healthcare*, C-173/15, EU:C:2017:195, 65 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 44 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad, kaip matyti iš šio sprendimo 34–37 punktų, Direktyvoje 2004/35 įtvirtinta plati saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms padarytos žalos apibrėžtis, numatant, kad subjektai turi atsakyti už bet kokią didelę žalą, išskyrus žalą, išsamiai išvardytą Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 1 dalies a punkto antroje pastraipoje, ir žalą, kurios valstybės narės nelaiko didele žala atsižvelgiant į šios direktyvos I priedo trečią pastraipą.

- 45 Taigi šios nuostatos tiek, kiek dėl jų atsakomybės už tam tikrą žalą saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms sistema iš esmės tampa netaikytina ir šiomis nuostatomis nukrypstama nuo pagrindinio Direktyvos 2004/35 tikslo, t. y. nustatyti bendrą žalos aplinkai prevencijos ir atlyginimo sistemą, kad būtų veiksmingai kovojama su padidėjusia teritorijų tarša ir sparčiai nykstančia biologine įvairove, būtina turi būti aiškinamos siaurai (pagal analogiją žr. 2019 m. gegužės 16 d. Sprendimo *Plessers*, C-509/17, EU:C:2019:424, 38 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 46 Konkrečiau kalbant apie Direktyvos 2004/35 I priedo trečioje pastraipoje nurodytą žalą, reikia konstatuoti, kad nors šios pastraipos pirmoje ir trečioje įtraukose kalbama apie nedidelę žalą atitinkamai rūšiai ar buveinei, šios pastraipos antra įtrauka yra susijusi su žala, kuri gali būti didelė dėl natūralių priežasčių, darančių poveikį atitinkamai rūšiai ar buveinei, arba dėl subjekto taikomų tvarkymo priemonių.
- 47 Taigi pripažinus, kad, kaip matyti iš Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antros įtraukos versijos vokiečių kalba, valstybės narės gali atleisti subjektus ir savininkus nuo atsakomybės vien dėl to, jog žala buvo padaryta ankstesnėmis tvarkymo priemonėmis, neatsižvelgiant į jų įprastą pobūdį, būtų pažeisti tiek šios direktyvos principai, tiek tikslai.
- 48 Iš tiesų laikantis tokio požiūrio būtų pripažinta valstybių narių teisė (priešingai, nei nustatyta reikalavimuose, kylančiuose iš atsargumo principo ir principo „teršėjas moka“, ir vien dėl to, kad jie kyla iš ankstesnės praktikos) leisti taikyti tvarkymo priemones, kurios gali būti pernelyg žalingos ir nepritaikytos vietovėms, kuriose paplitusios saugomos rūšys ar natūralios buveinės ir kurios dėl to galėtų kelti pavojų, kad šioms rūšims ar buveinėms iškilų grėsmė arba jos bus sunaikintos, taip pažeidžiant valstybėms narėms pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas tenkančius įsipareigojimus saugoti biologinę įvairovę. Dėl tokio požiūrio Direktyvos 2004/35 I priedo trečioje pastraipoje numatytų išimčių taikymo sritis būtų pernelyg plati ir šia direktyva nustatyta atsakomybės už aplinkos apsaugą sistema taptų iš dalies neveiksminga, nes ši sistema nebūtų taikoma potencialiai didelei žalai, kuri atsiranda dėl subjekto tyčinio ir neįprasto elgesio.
- 49 Iš to matyti, kad Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antros įtraukos versiją vokiečių kalba reikia aiškinti taip, kad žodis „įprastas“, kaip ir kitose kalbinėse versijose, turi būti tiesiogiai siejamas su sąvoka „tvarkymas“ ir kad sąvoka „įprastas tvarkymas“ turi būti siejama su dviem antrojo atvejo, numatyto šioje antroje įtraukoje, alternatyvos dalimis.
- 50 Į pirmąjį klausimą reikia atsakyti atsižvelgiant į šias pirmines pastabas.
- 51 Pažymėtina, kad pagal Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antros įtraukos formuluotą šioje antroje įtraukoje minimas „tvarkymas“ turi būti siejamas su teritorija. Šiuo aspektu reikia patikslinti, kad pastaroji sąvoka pirmiausia gali reikšti teritorijas, kuriose yra saugomos rūšys ar natūralios buveinės, kaip tai suprantama pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas. Viena vertus, Direktyvos 2004/35 I priedas, į kurį daroma nuoroda šios direktyvos 2 straipsnio 1 punkto a papunktyje, taikomas tik kiek tai susiję su žala saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms, kita vertus, saugomos rūšys ir natūralios buveinės atitinka, kaip nurodyta šio sprendimo 33 punkte, Buveinių ir Paukščių direktyvose išvardytas rūšis ir buveines.
- 52 Žodis „įprastas“ atitinka žodžius „įprastinis“, „dažnas“ arba „paplitęs“, kurie matyti iš įvairių Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antros įtraukos kalbinių versijų, pavyzdžiui, versijose ispanų (*corriente*) arba graikų (*συνήθη*) kalbomis. Vis dėlto, siekiant nepanaikinti sąvokos „įprastas“ veiksmingumo, kiek tai susiję su aplinkos apsauga, reikia pridurti, kad tvarkymas gali būti laikomas įprastu tik jeigu jis atitinka gerą praktiką, kaip antai gerą praktiką žemės ūkio srityje.

- 53 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje esanti sąvoka „įprastas teritorijų tvarkymas“ turi būti suprantama kaip apimanti bet kokias priemones, leidžiančias tinkamai administruoti ar organizuoti teritorijas, kuriose paplitusios saugomos rūšys ar natūralios buveinės, laikantis, be kita ko, plačiai pripažįstamos praktikos žemės ūkio srityje.
- 54 Šiomis aplinkybėmis reikia patikslinti, kad atsižvelgiant į tai, jog vietovės, kurioje yra saugomų rūšių ir natūralių buveinių, kaip tai suprantama pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas, tvarkymas neišvengiamai apima visas tvarkymo priemones, kurių imtasi siekiant išsaugoti šioje vietovėje paplitusias rūšis ir buveines, įprastas tokios vietovės tvarkymas turi būti nustatomas atsižvelgiant į būtinas priemones, kurias valstybės narės, remdamosi Buveinių direktyvos 2 straipsnio 2 dalimi ir Paukščių direktyvos 2 straipsniu, turi priimti, kad apsaugotų šioje vietovėje paplitusias rūšis ir esančias buveines, pirmiausia tvarkymo priemones, kurios išsamiai išvardytos Buveinių direktyvos 6 bei 12–16 straipsniuose ir Paukščių direktyvos 3–9 straipsniuose.
- 55 Iš to matyti, kad teritorijos, kuriai taikomos Buveinių ir Paukščių direktyvos, tvarkymas gali būti laikomas įprastu tik jeigu jis atitinka šiose direktyvose numatytus tikslus ir įsipareigojimus.
- 56 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad, atsižvelgiant į teritorijos ir joje paplitusių rūšių ir esančių buveinių sąveiką, be kita ko, į įvairių teritorijos tvarkymo formų poveikį šioms rūšims ir buveinėms, nepaisant to, ar šis tvarkymas yra konkrečiai susijęs su šiomis rūšimis, tvarkymo priemonėse, kurias valstybės narės turi priimti pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas, siekdamos įgyvendinti šiose direktyvose numatytus tikslus ir įsipareigojimus, būtina būti atsižvelgiama į teritorijos charakteristikas, kaip antai vykdomą žmogaus veiklą.
- 57 Siekiant konkrečiai atsakyti į pirmojo klausimo a punktą, kaip matyti iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytų aplinkybių, reikia paaiškinti, kad sąvoka „įprastas tvarkymas“ gali apimti, be kita ko, visą žemės ūkio veiklą, vykdomą teritorijoje, kurioje paplitusios saugomos rūšys ir yra natūralios buveinės, t. y. įskaitant būtiną papildomą veiklą, kaip antai drėkinimą ir sausinimą, taigi ir siurblinės eksploatavimą.
- 58 Tokį aiškinimą patvirtina Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje nurodyto antrojo atvejo alternatyvos pirmoji dalis. Nurodydama, kad įprastas vietovių tvarkymas turi būti suprantamas taip, kaip jis apibrėžtas buveinės aprašuose arba tiksliniuose dokumentuose, ši pirmoji alternatyvos dalis patvirtina, kad toks tvarkymas turi būti apibrėžtas atsižvelgiant į visas valstybių narių pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas priimtas visas tvarkymo priemones, joms siekiant įvykdyti tenkančius įsipareigojimus, susijusius su šiomis direktyvomis saugomų rūšių ir buveinių būklės palaikymu ar atkūrimu.
- 59 Nors nei Buveinių, nei Paukščių direktyvos nuostatose neminimos sąvokos „buvėinės aprašai“ ir „tiksliniai dokumentai“, vis dėlto iš kai kurių valstybių narių praktikos, nurodytos, be kita ko, Komisijos ataskaitoje dėl Direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos įgyvendinimo (SEC (2003) 1478) ar Komisijos gairių dėl akvakultūros ir tinklo „Natura 2000“ teritorijų 2 priede, matyti, kad tiek buveinės aprašai, tiek tiksliniai dokumentai atitinka dokumentus, kuriuos valstybės narės turi priimti pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas, siekdamos įgyvendinti šiose direktyvose nustatytus tikslus ir pagal minėtas direktyvas joms tenkančius išsaugojimo įsipareigojimus. Konkrečiai kalbant, iš šios ataskaitos ir gairių matyti, kad tokiuose dokumentuose būtent numatomos priemonės, kurios būtinos tvarkant saugomas rūšis ir natūralias buveines.
- 60 Be to, siekiant atsakyti į pirmojo klausimo b punktą, reikia pažymėti, kad, kaip paaiškinta šio sprendimo 26 punkte, nors, kiek tai susiję su Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antros įtraukos pirmąja antrojo atvejo alternatyvos dalimi, įprastas tvarkymas turi būti nustatomas atsižvelgiant į valstybių narių pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas patvirtintus tvarkymo dokumentus, valstybės narės teismui, kurio prašoma konkrečiai įvertinti, ar tvarkymo priemonė yra įprasta, kai, viena vertus, šiuose tvarkymo dokumentuose nėra pakankamų duomenų, kad būtų galima atlikti tokį vertinimą, ir,

kita vertus, įprastas priemonės pobūdis negali būti geriau nustatytas remiantis minėtos alternatyvos antra dalimi, negali būti kliudoma įvertinti minėtus dokumentus atsižvelgiant į Buveinių ir Paukščių direktyvose numatytus tikslus ir įsipareigojimus ar į vidaus teisės normas, priimtas siekiant perkelti šias direktyvas, arba, jeigu jų nepriimta, normas, kurios atitinka šių direktyvų esmę ir tikslą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar *BNatSchG* 5 straipsnio 2 dalyje nurodyta gera profesinė praktika, kurią jis ketina taikyti, vertindamas įprastą Eideršteto teritorijos tvarkymo pobūdį, atitinka šias sąlygas.

- 61 Be to, reikia pažymėti, kad, kaip matyti iš Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje nurodyto antrojo atvejo alternatyvos antros dalies, įprastas vietovių tvarkymas taip pat gali kilti iš ankstesnės savininkų ar subjektų praktikos. Taigi ši antroji šios alternatyvos dalis apima tvarkymo priemones, kurios dėl to, kad buvo taikomos tam tikrą laikotarpį, gali būti laikomos įprastomis atitinkamai vietai, tačiau su sąlyga, kad, kaip nurodyta šio sprendimo 55 punkte, jomis nekliudoma siekti Buveinių ir Paukščių direktyvose numatytų tikslų ir vykdyti jose numatytų įsipareigojimų.
- 62 Atsakant į pirmojo klausimo d punktą reikia pažymėti, kad minėta antroji dalis susijusi su tvarkymo priemonėmis, kurios gali būti neapibrėžtos tvarkymo dokumentuose, valstybių narių priimtuose pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas. Iš esmės negalima atmesti galimybės, kad ankstesnės tvarkymo priemonės taip pat yra numatytos tvarkymo dokumentuose, kuriuos valstybės narės priėmė pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas, todėl gali būti taikoma tiek pirmoji, tiek antroji Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje numatyto antro atvejo alternatyvos dalis; vis dėlto iš šias dvi dalis atskiriančio jungtuko „arba“ matyti, kad jos gali būti taikomos savarankiškai. Taip gali būti ypač tuo atveju, kai tvarkymo dokumentai dar nėra patvirtinti arba juose neminima savininkų ar subjektų anksčiau taikyta tvarkymo priemonė.
- 63 Dėl tvarkymo ankstesnio pobūdžio, dėl kurio pateiktas pirmojo klausimo c punktas, reikia pažymėti, kad, įvertinus tai, jog tvarkymo priemonė gali būti taikoma ir neatsižvelgiant nė į vieną minėtos alternatyvos dalį, ankstesnis tvarkymo pobūdis negali būti apibrėžtas atsižvelgiant tik į tvarkymo dokumentų patvirtinimo datą.
- 64 Be to, kadangi Sąjungos teisės aktų leidėjas Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antros įtraukos tekste nepatikslino laiko nuorodos, kuria remiantis turi būti vertinamas ankstesnis tvarkymas, reikia manyti, kad jis negali būti vertinamas atsižvelgiant į Direktyvos 2004/35 įsigaliojimo datą arba jos perkėlimo datą, kurios nurodytos atitinkamai šios direktyvos 20 straipsnyje ir 19 straipsnio 1 dalyje. Be to, dėl tokio aiškinimo Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje nurodyto antro atvejo alternatyvos antroji dalis apimtų tik veiksmus, kurie prasidėjo iki vienos iš šių datų, ir taip ši antroji dalis netektų prasmės, nes valstybėms narėms būtų draudžiama ja remtis, kiek tai susiję su tvarkymo priemonėmis, kurias savininkai ar subjektai taikė po minėtų datų. Taip būtų sutrikdyta svarbi pusiausvyra, kurios siekė Sąjungos teisės aktų leidėjas.
- 65 Tokiomis aplinkybėmis ir atsižvelgiant į tai, kad Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje numatyto antruoju atveju valstybėms narėms siekiama leisti numatyti galimybę atleisti savininkus ir subjektus nuo atsakomybės už žalą, padarytą saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms taikant atitinkamos vietovės įprastą tvarkymą, darytina išvada, kad praktikos ankstesnis pobūdis gali būti nustatytas tik atsižvelgiant į žalos atsiradimo datą. Taigi, tik jei įprasta tvarkymo priemonė buvo taikoma pakankamai ilgą laikotarpį iki žalos atsiradimo ir jeigu ji yra bendrai pripažįstama ir patvirtinta, ši žala gali būti laikoma nedidele.
- 66 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2004/35 I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje esanti sąvoka „įprastas vietovių tvarkymas, kuris apibūdintas buveinės aprašuose arba tiksliniuose dokumentuose arba kurią prieš tai vykdė savininkai arba subjektai“, turi būti suprantama taip, kad ji apima, pirma, visas administracines ar organizacines priemones, kurios gali daryti tokį poveikį teritorijoje paplitusioms saugomoms rūšims ir natūralioms

buveinėms, koks kyla iš valstybių narių pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas patvirtintų tvarkymo dokumentų, prireikus aiškinamų remiantis visomis vidaus teisės normomis, kuriomis perkeliamos šios dvi direktyvos, arba, jeigu tokių normų nėra priimta, normomis, kurios atitinka šių direktyvų esmę ir tikslą, ir, antra, visas administracines ar organizacines priemones, kurios laikomos įprastomis, yra bendrai pripažįstamos ir patvirtintos ir kurias savininkai ir subjektai taiko pakankamai ilgą laikotarpį, kol dėl šių priemonių poveikio saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms padaroma žalos; be to, visos šios priemonės turi atitikti Buveinių ir Paukščių direktyvose numatytus tikslus ir ypač plačiai taikomą žemės ūkio praktiką.

Dėl antrojo klausimo

- 67 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 7 punktą turi būti aiškinamas taip, kad jame apibrėžta sąvoka „profesinė veikla“ taip pat apima veiklą, kuri vykdoma viešojo intereso tikslais pagal įstatymu deleguotas funkcijas.
- 68 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad pagal Direktyvos 2004/35 3 straipsnio 1 dalį į šios direktyvos taikymo sritį patenka tik žala, padaryta vykdant „profesinę veiklą“; ši sąvoka apibrėžta Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 7 punkte.
- 69 Pastarojoje nuostatoje numatyta, kad sąvoka „profesinė veikla“ turi būti suprantama kaip bet kokia veikla, vykdoma kaip ūkinė veikla, verslas arba įmonė, nepriklausomai nuo to, ar ji yra privati, viešoji, siekianti arba nesiekianti pelno.
- 70 Nors sąvoka „ūkinė veikla“ gali reikšti, jog profesinė veikla turi būti susijusi su rinka arba būti konkurencinio pobūdžio, sąvokos „verslas“ ir „įmonė“ – ir viena, ir kita ar netgi abi, atsižvelgiant į skirtingas kalbines versijas, – gali būti suprantamos tiek ekonomine, komercine ar pramonine prasme, tiek bendrąja prasme kaip „pomėgis“, „veikimas“, „amatas“ arba „darbas“. Tokį aiškinimą patvirtina Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 7 punkto formuluotė, kurioje nurodyta, kad profesine veikla gali būti ir siekiama, ir nesiekiama pelno.
- 71 Vis dėlto reikia priminti, kad aiškinant Sąjungos teisės nuostatą būtina atsižvelgti ne tik į nagrinėjamos nuostatos tekstą, bet ir į jos kontekstą ir reglamentavimo, kurio dalis ji yra, bendrą sistemą, taip pat į ja siekiamus tikslus (2020 m. sausio 30 d. Sprendimo *Tim*, C-395/18, EU:C:2020:58, 36 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 72 Pirma, kalbant apie Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 7 punkto kontekstą, reikia pažymėti, kad Direktyvos 2004/35 III priede pateiktas profesinės veiklos rūšių, kurioms taikoma ši direktyva, sąrašas. Šiame priede minima veikla, kuri, kaip antai atliekų tvarkymo operacijos, paprastai vykdoma viešojo intereso tikslais pagal įstatymu deleguotas funkcijas.
- 73 Be to, reikia pabrėžti, kad pagal Direktyvos 2004/35 bendrą struktūrą jos 2 straipsnio 7 punkte nurodytą profesinę veiklą gali vykdyti tik asmenys, patenkantys į jos taikymo sritį, t. y. subjektai, kurie šios direktyvos 2 straipsnio 6 punkte apibrėžti kaip bet kuris fizinis ar juridinis, privatus ar viešasis asmuo, vykdamas arba kontroliuojantis profesinę veiklą (šiuo klausimu žr. 2015 m. kovo 4 d. Sprendimo *Fipa Group ir kt.*, C-534/13, EU:C:2015:140, 52 punktą). Taigi iš Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 6 ir 7 punktų matyti, kad sąvoka „profesinė veikla“ yra plataus pobūdžio samprata ir apima taip pat viešųjų juridinių asmenų vykdomą viešąją veiklą, kuria nesiekama pelno. Tokia veikla paprastai nėra susijusi su rinka ir nėra konkurencinio pobūdžio, todėl jeigu Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 7 punkte vartojamiems terminams „verslas“ ir „įmonė“ būtų suteikiama visiška ekonominė, komercinė ar pramoninė prasmė, tai reikštų, kad beveik visa tokia veikla nepatektų į „profesinės veiklos“ sąvoką.

- 74 Antra, kalbant apie Direktyva 2004/35 siekiamus tikslus, iš jos 2, 8 ir 9 konstatuojamųjų dalių matyti, kad ja siekiama, taikant principą „teršėjas moka“, finansiškai atsakingais laikyti tuos subjektus, kurie dėl profesinės veiklos, keliančios realų arba galimą pavojų žmogaus sveikatai arba aplinkai, padarė žalos aplinkai, taip skatinant juos imtis priemonių ir plėtoti praktiką, kuri būtų tinkama kuo labiau sumažinti tokios žalos atsiradimo grėsmę.
- 75 Taigi, jeigu būtų vadovaujamosi tokiu aiškinimu, pagal kurį, nors Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 7 punkte vartojamos sąvokos „verslas“ ir „įmonė“ visose kalbinėse versijoje nebūtinai turi visiškai ekonominę reikšmę, į sąvoką „profesinė veikla“ nepatenka veikla, kuri vykdoma viešojo intereso tikslais pagal įstatymu deleguotas funkcijas, motyvuojant tuo, kad ji nėra susijusi su rinka arba nėra konkurencinio pobūdžio, Direktyva 2004/35 netektų dalies savo veiksmingumo, nes tokia veikla, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, kuri kelia realų pavojų žmogaus sveikatai arba aplinkai, nepatektų į jos taikymo sritį.
- 76 Iš to, kas išdėstyta, išplaukia, kad Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 7 punkte vartojama sąvoka „profesinė veikla“ apima ne tik veiklą, kuri susijusi su rinka arba yra konkurencinio pobūdžio, bet ir visą profesinę veiklą, kuri nėra visiškai asmeninio pobūdžio ar susijusi vien su namų ūkiu, taigi veiklą, vykdomą viešojo intereso tikslais pagal įstatymu deleguotas funkcijas.
- 77 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąją klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 7 punktą turi būti aiškinamas taip, kad jame apibrėžta sąvoka „profesinė veikla“ taip pat apima veiklą, vykdomą viešojo intereso tikslais pagal įstatymu deleguotas funkcijas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 78 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiai nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

- 1. 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti) I priedo trečios pastraipos antroje įtraukoje esanti sąvoka „įprastas vietovių tvarkymas, kuris apibūdintas buveinės aprašuose arba tiksliniuose dokumentuose arba kurį prieš tai vykdė savininkai arba subjektai“, turi būti suprantama taip, kad ji apima, pirma, visas administracines ar organizacines priemones, kurios gali daryti tokį poveikį vietovėje paplitusioms saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms, koks kyla iš valstybių narių pagal 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvą 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos ir 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos patvirtintų tvarkymo dokumentų, prireikus aiškinamų remiantis visomis vidaus teisės normomis, kuriomis perkeliamos šios dvi direktyvos, arba, jeigu tokių normų nėra priimta, normomis, kurios atitinka šių direktyvų esmę ir tikslą, ir, antra, visas administracines ar organizacines priemones, kurios laikomos įprastomis, yra bendrai pripažįstamos ir patvirtintos ir kurias savininkai ir subjektai taiko pakankamai ilgą laikotarpį, kol dėl šių priemonių poveikio saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms padaroma žalos; be to, visos šios priemonės turi atitikti direktyvose 92/43 ir 2009/147 numatytus tikslus ir ypač plačiai taikomą žemės ūkio praktiką.**
- 2. Direktyvos 2004/35 2 straipsnio 7 punktą turi būti aiškinamas taip, kad jame apibrėžta sąvoka „profesinė veikla“ taip pat apima veiklą, vykdomą viešojo intereso tikslais pagal įstatymu deleguotas funkcijas.**

Parašai.